

РОЗДІЛ ІІІ. ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

УДК 373.2.036:7

Соколова О.В.

ЗМІСТ ТЕМАТИКИ СПЕЦКУРСУ «ОСНОВИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»

В статье раскрывается содержание тематики спецкурса «Основы художественно-эстетического воспитания детей дошкольного возраста», предназначенного для студентов педагогических специальностей, в частности, будущих воспитателей в детских учреждениях.

Ключевые слова: *искусство, творческая деятельность, художественно-эстетическое воспитание.*

Одним з основних питань підготовки педагогічних кадрів у світлі сучасних тенденцій гуманізації освіти є не тільки розвиток духовної сфери майбутніх учителів, а й спрямованість їх професійної діяльності на творчу самореалізацію особистості учня, формування естетичних ідеалів і почуттів, художньо-образного мислення.

Сучасна педагогіка мистецтва наголошує на необхідності врахування сензитивних (сприятливих) періодів розвитку дитини. Період дошкільного виховання є найбільш благодатним для емоційного розвитку дитини, адже саме емоційна насиченість сприймання художньої інформації є духовною основою подальшого творчого самовираження дитини, усвідомлення власного «я», формування естетичного ставлення до оточуючого світу.

Головна мета виховання – формування гармонійної та всебічно розвинутої особистості. Основними завданнями виховання дітей дошкільного віку є залучення у світ мистецтва, формування емоційного відгуку дитини на прекрасне, накопичення першого досвіду спілкування з художніми творами, прилучення до образної мови різних видів мистецтва, творчий розвиток індивідуальності.

Матеріали спецкурсу «Основи художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку» призначені, перш за все, для студентів педагогічних навчальних закладів – майбутніх вихователів дитячих навчальних закладів, а також вчителів початкових класів, дитячих психологів, студентів мистецьких спеціальностей.

Мета спецкурсу – озброїти майбутніх вчителів спеціальними мистецькими знаннями, сформувати уявлення про специфіку і психологічні механізми художнього сприйняття дитини, надати методичні поради щодо майбутньої практичної роботи з художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку.

Спецкурс розрахований на 34 навчальні години, 18 з яких – лекції, 16 – семінарські заняття. Нижче представлені теми та коротко розкрито зміст лекційних занять спецкурсу.

Тема 1. Художня культура як духовне явище. Мистецтво у просторі культури:

- загальні поняття про культуру та її роль у суспільстві (епохи, регіональні, національні та класові відмінності);
- основні форми культури (матеріальна і духовна, народна і професійна, світська і релігійна, елітарна і масова);
- роль культури у розвитку людини;
- мистецтво як основа художньої культури;
- класифікація мистецтв;
- види мистецтв (мономистецтва, синтетичні мистецтва);
- поняття художньої інтеграції (взаємодія, комплекс, синтез мистецтв);
- мова і художні засоби виразності різних видів мистецтва;
- поняття „художній напрямок” і стиль в мистецтві.

Тема 2. Світ мистецтва: система видів та засобів художнього освоєння світу:

- види архітектури (містобудування, об'ємне проектування, ландшафтна архітектура), основні поняття та стилі архітектури;
- види скульптури (кругла і рельєф); призначення скульптури;
- художні засоби виразності образотворчого мистецтва, види і жанри графіки і живопису;
- мова і засоби виразності музичного мистецтва: інтонація, лад, мелодія, гармонія, ритм, динаміка, темп, тембр;
- музичні форми і жанри;
- музичні інструменти;
- видатні композитори і виконавці світу;
- роль музики в процесі художньо-естетичного виховання дитини.
- Види театрального мистецтва: драматичний театр, музичний театр (опера, балет, оперета, мюзикл, театр-кабаре); пантоміма, театр ляльок;
- художньо-образна мова театрального мистецтва (драматургія, театральний простір, лібрето, декорації та костюми, театральний грим, освітлення, музичний супровід);
- види хореографічної творчості: побутовий танець (народний або фольклорний танець, бальний танець); сценічний танець (балет, естрадний танець, народно-сценічний танець);
- художні засоби кінематографу;

Тема 3. Художня культура рідного краю:

- історичні і культурні пам'ятки України (Києво-Печерська Лавра, національний заповідник Хортиця, Уманський дендрологічний парк Софіївка, меморіальний комплекс Національний музей історії Другої Світової війни, пам'ятник Б.Хмельницькому);
- культурно-мистецькі заклади України (Національна опера України (м. Київ), Національний Академічний оперний театр (м. Одеса), Національна Філармонія (м. Київ), Національний художній музей України, Музей російського мистецтва (м. Київ), Музей ім. Богдана і Варвари Ханенко (м. Київ));
- регіональні центри народних промислів і ремесел: декоративний розпис (Петриківка), вишивка (Решетилівка, Гуцульщина), кераміка (Опішня, Прикарпаття), ткацтво та килимарство (Кролевець, Богуслав, Переяслів-Хмельницький), різблення по дереву (Прикарпаття);
- відомі музеї України.

Тема 4. Розвиток мистецької освіти в історичному вимірі:

- основи морально-естетичного виховання епохи античності;
- гуманістичні орієнтири мистецької освіти Відродження;
- філософське осмислення мистецтва в культурі Просвітництва;
- естетичне виховання засобами мистецтва в історії та теорії української педагогіки (діяльність братських шкіл, Острозької та Києво-Могилянської академії; зародження театрального мистецтва (вертеп, шкільні драми); філософія Г.Сковороди і «філософія серця» П.Юркевича; заклади мистецької освіти XVIII-XIX ст.; розвиток професійного музичного мистецтва (М.Лисенко, М.Леонтович, К.Стеценко – перші професійні композитори); М.Заньковецька, П.Саксаганський, Л.Курбас – зірки української театральної сцени;
- мистецька освіта радянського періоду (Б.Асаф'єв, О.Бакушинський, Б.Яворський, В.Шацька, Д.Кабалевський), її основні принципи: орієнтація на мистецтво як чинник духовного розвитку особистості дитини та її моральних якостей, формування світоглядної позиції особистості, використання у педагогічній практиці різних видів мистецтва, опора на національну мистецьку спадщину у поєднанні з досягненнями світової художньої культури;

- сучасні тенденції розвитку системи естетичного виховання в різних країнах світу (впровадження мистецьких дисциплін на всіх етапах навчання (Франція), інтегрований підхід і спрямованість на формування цілісної художньої картини світу (Польща), посилена увага до вивчення музичного мистецтва за системою Шиніці Судзукі (Японія), концепція розвитку полікультурної компетентності Джеймса Бенкса (Америка).

Тема 5. Художнє сприйняття та етапи його формування у дітей дошкільного віку:

- поняття художнього сприйняття, художнє сприйняття як основа процесу «спілкування» з мистецтвом;
- педагогічні принципи формування художнього сприйняття (розгляд мистецтва як особливої форми пізнання, виділення індивідуальних художньо-естетичних переживань, диференціація емоційних станів (радість, сум, замріяність тощо), засвоєння засобів художньої виразності у різних видах мистецтва);
- психолого-педагогічні умови формування художнього сприйняття;
- етапи формування художнього сприйняття: первинне ознайомлення з художньою інформацією, її сенсорне розрізнення; розуміння виразності художньої мови різних мистецтв; естетична оцінка художнього твору.

Тема 6. Основи творчості дітей дошкільного віку:

- природа дитячої творчості (творчість як засіб самореалізації, самовираження дитини);
- творчі здібності та їх розвиток;
- поняття художньої обдарованості, (рівні художньої обдарованості), методи її виявлення та розвитку;
- види творчої діяльності дітей дошкільного віку;
- критерії оцінювання дитячих творчих робіт.

Тема 7. Види художньої діяльності дошкільнят:

- образотворча діяльність дошкільнят (малювання, розфарбовування, графіка, ліплення, мозаїка, вишивка, складання гербарію, розпис кераміки, писанкарство тощо);
- художнє слово (декламування віршів, вивчення напам'ять художнього тексту, вправи на виразність мовлення, дикцію);
- музична діяльність (прослуховування музики, гра на елементарних музичних інструментах – елементарне музикування, вивчення та виконання дитячих та українських народних пісень, вербальний опис музики, музична гра, музична казка тощо);
- театральна діяльність (виготовлення ляльок, гра в ляльковий театр, створення костюмів і декорацій, акторська діяльність дітей, інсценування казок, створення сценаріїв, участь у театралізації свят тощо);
- хореографічна діяльність (вправи на координацію, розвиток опорно-рухового апарату, музично-ритмічні вправи, танцювальні ігри, вивчення дитячих бальних та українських народних танців, засвоєння навичок групового виконання основних танцювальних рухів, пантоміма тощо);
- відвідання театральних та концертних вистав, музеїв, перегляд дитячих музичних фільмів, казок та ін.

Тема 8. Методика художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку:

- види психолого-педагогічного впливу засобами мистецтва, поняття арт-терапії;
- гра як основний метод творчого розвитку дитини (дидактична, рольова, сюжетна);
- вербальні методи (бесіда, розповідь, казка, загадка, вірш, прислів'я тощо);
- наочні методи художнього навчання і виховання;
- методи розвитку художнього сприйняття;
- методи стимулювання творчої уяви;
- методи розвитку емоційної сфери дитини;
- методика комплексного залучення творів різних мистецтв;
- методи формування художньо-образного мислення;

- методика стимулювання інтересу до занять різними видами художньої діяльності;
- організаційно-матеріальне забезпечення художніх занять в дитячих навчальних закладах.

Тема 9. Методика раннього естетичного розвитку дитини від 1,5 до 3 років:

- психолого-фізіологічні особливості художнього виховання малят;
- хореографічна робота з дітьми від 1,5 до 3 років (рухи-наслідування, вправи на розвиток пластичності, нескладні танцювальні рухи (плескання, ходьба, погойдування, вишикування), музично-ритмічні вправи, спортивно-танцювальні ігри з атрибутами);
- використання музики в організації комплексних художніх занять (поетичне слово народної пісні, музичні примовки та потішки, музичні ігри і змагання, прийоми звуконаслідування, гра на шумових музичних інструментах, слухання звуків природи);
- ігрові методи для наймолодших (індивідуальні, колективні, сюжетні, рольові, навчальні, ігри на прогулянці, художня гра, гра-театралізація, ігри-розваги).

Рекомендована література

1. **Алексеева В.В.** Что такое искусство? – М.: Из-во Советский художник, 1973. - 162 с.
2. **Белинская Е.В.** Сказочные тренинги для дошкольников и младших школьников.- СПб.: Речь; М.: Сфера, 2008. - 125 с.
3. **Березова Г.** Хореографічна робота з дошкільнятами.- К.: Музична Україна, 1989. - 181 с.
4. **Бордовская Н.В., Реан А.А.** Педагогика: Учебное пособие.- СПб.: Питер, 2007. - 304 с.
5. **Все о живописи.** Как разбираться в искусстве, понимать художников и наслаждаться живописью /Пер. с англ./ Сост. Александр Стургис – М.: БММ АО, 2002. - 272 с.: ил.
6. **Домрина Е.Н.** Беседы о музыке. Пособие для учащихся. Л.: Просвещение, 1982. - 80 с.
7. **Ермолаева М.В.** Практическая психология детского творчества: Учебное пособие – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО МОДЭК, 2005. - 304 с.
8. **Климова Л.В.** Художня культура. 9 клас: Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. - К.: Літера ЛТД, 2009. - 160 с.
9. **Копытин А.И.** Теория и практика арт-терапии.- СПб.: Питер, 2002. - 368 с.
10. **Лебедева Л.Д.** Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий.- СПб.: Речь, 2003. - 256 с.
11. **Любимов Л.** Искусство древнего мира: Кн. для чтения.- 2-е изд.- М.: Просвещение, 1980. - 320 с.
12. **Любимов Л.** Искусство Западной Европы: Средние века. Возрождение в Италии: Кн. для чтения.- 2-е изд.-М.: Просвещение, 1982. - 320 с.
13. **Мелик-Пашаев А.А.** Художественная одаренность детей, ее выявление и развитие: Метод. пос./ А.А. Мелик-Пашаев, З.Н. Новлянская, А.А. Адашкина, Н.Ф. Чубук.- Дубна: Феникс+, 2006. - 112 с.
14. **Рудницька О.П.** Педагогіка загальна та мистецька: Навч.посібник. - Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. - 360 с.
15. **Сисоєва С.О.** Основи педагогічної творчості: Підручник. - К.: Міленіум, 2006. - 346 с.
16. **Щолокова О.П.** Методика викладання світової художньої культури: Підручник.- К.: Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. - 194 с.